

การศึกษาวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

วันที่รับบทความ	06/11/2567
วันที่แก้ไขบทความ	11/02/2568
วันที่ตอบรับบทความ	07/03/2568

เกรียงไกร ทองศรี^{1,*}

ณรงค์ศักดิ์ พิทักษ์ตันสกุล²

อุมาวดี ศรีเกษตรสรากุล²

บรรจบพร อินดี³

โสภาค จันทฤทธิ์⁵

วิยะวัฒน์ ใจตรง⁷

ปิยะพร พิทักษ์ตันสกุล²

จิราพร โพธิ์งาม²

ณัฐนิชา ทวีแสง²

ยุพเยาว์ โตศรี⁴

เรืองฤทธิ์ พรหมดำ⁶

ทัศนัย จันทอง⁷

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี 2) ศึกษาหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่สะท้อนวิถีชีวิต และสภาพสังคมของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และ 3) ศึกษาการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เครื่องมือสำหรับการวิจัย มีดังนี้ 1) แบบบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ใช้รวบรวมข้อมูลหลักฐานประเภท เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) แบบบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ใช้บันทึกข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี สรุปผลการวิจัย ดังนี้ 1) หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีดังนี้ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอย และชิ้นส่วนโลหะ 2) ถ้ำละว้าปรากฏหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่สะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้ วิถีชีวิตที่เร่ร่อนดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ และเก็บของป่าในสังคมนายพราน สัมพันธ์กับหลักฐานชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

อีเมล: soc45260518@gmail.com

² คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

³ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

⁴ คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

⁵ สถานวิจัยความเป็นเลิศความหลากหลายทางชีวภาพแห่งคาบสมุทไทย คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁶ พิพิธภัณฑสถานธรรมชาติวิทยา 50 พรรษา สยามบรมราชกุมารี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

⁷ สำนักวิชาการพิพิธภัณฑสถานชาติวิทยา องค์การพิพิธภัณฑวิทยาาสตร์แห่งชาติ

ทางด้านวิถีชีวิตเกษตรกรในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่ม สัมพันธ์กับหลักฐานเศษภาชนะดินเผาหลักฐาน
ชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด และหลักฐานชิ้นส่วนโลงไม้ 3) มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคม
นายพรานใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวเป็นผลมาจากการมีวิถีชีวิตเร่ร่อนดำรงชีพ
ด้วยการล่าสัตว์ และเก็บของป่าในขณะที่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่ม
ใช้ถ้ำหินปูนเป็นสถานที่ปลงศพผู้เสียชีวิตในยุคก่อนประวัติศาสตร์

คำสำคัญ: ถ้ำละว้า ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ถ้ำหินปูน

The Study of the Way of Life and Utilization of Limestone Caves by Prehistoric Humans Based on Evidence Found in Lawa Cave, Wang Krachae Subdistrict, Sai Yok District, Kanchanaburi Province

Received	06/11/2024
Revised	11/02/2025
Accepted	07/03/2025

Kriengkrai Tongsri^{1,*}

Narongsak Pitaktunsakul²

Umavadee Srikasetsarakul²

Banchobporn Indee³

Sopark Jantarit⁵

Weeyawat Jaitrong⁷

Piyaporn Pitaktunsakul²

Jiraporn Phongam²

Natnicha Thaweeseang²

Yuppayao Tokeeree⁴

Rueangrit Promdam⁶

Tadsanai Jeenthong⁷

Abstract

This research aimed 1) to investigate the evidences in prehistoric period at Lawa cave, Wang Krachae subdistrict, Sai Yok district, Kanchanaburi province, 2) to study the evidence that was reflected the way of life and social conditions of prehistoric humans in prehistoric period at Lawa cave, Wang Krachae subdistrict, Sai Yok district, Kanchanaburi province, and 3) to study the use of limestone caves by humans in prehistoric period. The research instruments were as follows: 1) a written historical evidence record form, used to collect data from documents, textbooks, books, and related research, and 2) a non-written historical evidence record form, used to record prehistoric evidence found in Lawa cave, Wang Krachae subdistrict, Sai Yok district, Kanchanaburi province. The research results showed that 1) the evidence of prehistoric period found in Lawa cave, Wang Krachae subdistrict, Sai Yok district, Kanchanaburi province included pottery fragments, shell fragments, and wooden coffin fragments. 2) Lawa cave contained the evidence in prehistoric period that reflected

¹ Faculty of Education, Kanchanaburi Rajabhat University
e-mail: soc45260518@gmail.com

² Faculty of Science and Technology, Kanchanaburi Rajabhat University

³ Faculty of Management Sciences, Kanchanaburi Rajabhat University

⁴ Faculty of Science and Technology, Surindra Rajabhat University

⁵ Excellence Center for Biodiversity of Peninsular Thailand, Faculty of Science, Prince of Songkla University

⁶ Princess Maha Chakri Sirindhorn Natural History Museum, Prince of Songkla University

⁷ Office of Natural Science Research, National Science Museum

the way of life in prehistoric period, including a nomadic lifestyle based on hunting and gathering forest products in hunter society, which was related to the evidence of the shell fragments. The agricultural lifestyle in early farming society was connected to the evidence of pottery fragments, shell fragments, and wooden coffin fragments.

3) Humans in prehistoric period at hunter-gatherer society used limestone caves as temporary residences. This was the result of their nomadic lifestyle of hunting and gathering forest products, while prehistoric humans in the early agricultural society began to use limestone caves as places for burying the dead in prehistoric time.

Keywords: Lawa cave; Prehistoric era; Limestone cave

บทนำ

ถ้าละว่า ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ถ้าหินปูนแห่งนี้ ถูกค้นพบเมื่อปี พ.ศ.2496 โดยนายผิน ดอกเข็ม ชาวอำเภอไทรโยค ได้เดินทางหาของป่าตามแนว เขาหินปูนด้านทิศใต้ของแม่น้ำแควน้อย และได้พบถ้าละว่าโดยบังเอิญ ความพิเศษของถ้าดังกล่าว นอกจากความสวยงามของภูมิภพกรรมถ้า เช่น หินงอก ม่านหิน (กรมทรัพยากรธรณี, 2567, น.3) ภายในถ้ำยังพบหลักฐานที่สะท้อนถึงพิธีกรรมทางสังคมของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์อีกด้วย กระทั่งในปี พ.ศ. 2505 โครงการความร่วมมือทางโบราณคดีระหว่างประเทศไทย และประเทศเดนมาร์ก ได้ทำการสำรวจและขุดค้นถ้าละว่า โดยมี ดร.ไอเกล นีลเซน (Dr. Eigel Nielsen) นักโบราณคดีวิทยา ชาวเดนมาร์กผู้ควบคุมการสำรวจร่วมกับนายธรรมบุญ อุตถากร นักโบราณคดีชาวไทย (กรมศิลปากร, 2552, น.4) การดำเนินงานด้านโบราณคดีในครั้งนั้นทำให้พบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ ภาชนะดินเผา กระดูกสัตว์ และเครื่องมือหิน ปัจจุบันถ้าละว่าเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบของหน่วย พิทักษ์อุทยานแห่งชาติไทรโยคที่ ทย.3 (ถ้าละว่า) ซึ่งเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติของอุทยาน แห่งชาติไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

จากการพิจารณาข้อมูลประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวถ้ำละว่าของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน พบว่า ถ้ำหินปูนแห่งนี้โดดเด่นในด้านการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ความสำคัญ ด้านประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่าไม่ได้รับการกล่าวถึง และให้ความสำคัญเท่าที่ควรเป็นผลมาจากการขาดแคลนข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำหินปูนแห่งนี้ แม้ว่าการสำรวจทาง โบราณคดีในปี พ.ศ. 2505 ได้ยืนยันว่าหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พบภายในถ้ำละว่ามีอายุอยู่ใน สมัยหินใหม่ และสมัยโลหะ (กรมศิลปากร, 2565, น.22) อย่างไรก็ตามในปัจจุบันไม่ปรากฏว่า มีการศึกษา ตรวจสอบ หรือทำการวิจัยหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่าเพิ่มเติมอย่างจริงจัง สภาพปัญหา ดังกล่าวส่งผลให้สังคมไทยไม่ทราบถึงข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่า ข้อมูลวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยตระหนักถึงความสำคัญถึง การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่า ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัย เรื่อง การศึกษาวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จากหลักฐาน ที่ปรากฏภายในถ้ำละว่า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี โดยมุ่งหวังให้การวิจัย ในครั้งนี้มีผลอย่างเป็นรูปธรรม ในด้านการนำข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่าไปใช้ อธิบายวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ ข้อมูล หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่า มีส่วนช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน นำข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ของถ้ำละว่าไปใช้วางแผนส่งเสริมให้ถ้ำละว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ควบคู่กับแหล่งศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่สะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์
3. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านข้อมูลที่ใช้ศึกษา

หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี หลักฐานดังกล่าวสะท้อน วิถีชีวิต สภาพสังคม และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนของมนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรใช้บันทึกข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. แบบบันทึกหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรใช้รวบรวมข้อมูลจากตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ทั้ง 2 ประเภท ได้แก่ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรมีรายละเอียด ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร โดยการสำรวจหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏบนชั้นผิวดินภายในถ้ำละว้าซึ่งวิธีการดังกล่าวรวบรวมบริเวณบริเวณของถ้ำละว้าน้อยที่สุดหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ค้นพบใหม่ภายในถ้ำละว้า ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด และชิ้นส่วนโลหะยุคก่อนประวัติศาสตร์ หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ดังกล่าวจะได้รับการบันทึกข้อมูลลงในแบบบันทึกข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร หลักฐานดังกล่าวมีความสำคัญชั้นทุติยภูมิ ผู้วิจัยสืบค้นและเก็บข้อมูลจาก ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัยในครั้งนี้ สถานที่สืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรได้แก่ หอสมุดแห่งชาติ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) หอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี หอสมุดแห่งชาติรัชมิ่งคลาภิเษกกาญจนบุรี ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทดังกล่าว จะได้รับการบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร และหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร คือการศึกษาหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษร ดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบของหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นการศึกษา ลักษณะทางกายภาพของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรขั้นตอนนี้ ผู้วิจัย กำหนดประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขนาดของหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ 2) สถานที่พบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ 3) สภาพความของหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ และ 4) วัตถุติดของหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลองค์ประกอบของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทไม่เป็นลายลักษณ์อักษรมาดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลให้ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยต่อไป

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร เป็นการศึกษาข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย วิธีการ วิเคราะห์ข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ดังนี้

2.1 การวิเคราะห์เนื้อหา เป็นการนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ได้แก่ เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในถ้ำหินปูนของจังหวัดกาญจนบุรี วิถีชีวิตของมนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

2.2 การสังเคราะห์เนื้อหา เป็นการนำข้อมูลของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษร ได้แก่ เอกสาร ตำรา หนังสือ และงานวิจัย ที่ผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา มาดำเนินการสรุปข้อมูลที่สอดคล้องกับประเด็นการวิจัย ดังนี้ 1) หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในถ้ำหินปูนของจังหวัดกาญจนบุรี 2) วิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ และ 3) การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูน โดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

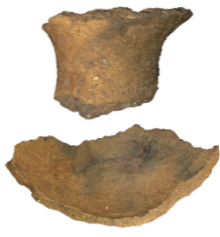
สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

จากการสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอยและชิ้นส่วนโลหะ ข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า มีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า

ลำดับ	ภาพหลักฐาน	ข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า
1		เศษภาชนะดินเผาลายเรขาคณิต ขนาดของหลักฐาน ยาว 4.76 ซม. สูง 4.22 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัดฤทธิดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
2		เศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ขนาดของหลักฐาน ยาว 3.32 ซม. สูง 2.97 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัดฤทธิดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
3		เศษภาชนะดินเผาลายลูกกลิ้งประทับ ขนาด ความยาว 4.76 ซม. ความสูง 4.22 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัดฤทธิดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
4		เศษภาชนะดินเผาผิวขัดมัน ขนาดของหลักฐาน ความยาว 8.83 ซม. ความสูง 6.41 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัดฤทธิดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
5		เศษภาชนะดินเผาชนิดมีก้นทรงกระบอก ขนาดของหลักฐาน - เศษภาชนะดินเผา ความยาว 10.17 ซม. ความสูง 3.92 ซม. - ก้นดินเผา ความยาว 5.31 ซม. ความสูง 4.05 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัดฤทธิดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน

ตารางที่ 1 แสดงหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า

ลำดับ	ภาพหลักฐาน	ข้อมูลหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า
6		เศษภาชนะดินเผาไม่มีลวดลาย ขนาดของหลักฐาน ความยาว 5.19 ซม. ความสูง 5.63 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัตถุดิบ ดินเหนียว สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
7		ชิ้นส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืด ขนาดของหลักฐาน ความยาว 14.06 ซม. ความสูง 10.32 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัตถุดิบ เปลือกหอยน้ำจืด สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน
8		ชิ้นส่วนโลงไม้ ขนาดของหลักฐาน ความยาว 102.55 ซม. ความสูง 58.53 ซม. สถานที่พบ ภายในถ้ำละว้า วัตถุดิบ ไม้ประดู่ สภาพหลักฐาน ปรากฏรอยแตกโดยรอบหลักฐาน

1.1 หลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

การสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาจำนวนทั้งสิ้น 6 ชิ้น ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาลายเรขาคณิต เศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ เศษภาชนะดินเผาลายลูกกลิ้งกดประทับ เศษภาชนะดินเผาผิวขัดมัน เศษภาชนะดินเผามีก้านทรงกระบอก และเศษภาชนะดินเผาไม่มีลวดลาย สภาพโดยรวมของหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาได้รับความเสียหายอย่างมากเนื่องจากการพังทลายของหินปูนภายในถ้ำละว้า จากการศึกษาหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ของถ้ำละว้า พบว่า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์สร้างภาชนะดินเผาโดยการนำดินเหนียวที่มีส่วนผสมของทรายซึ่งพบได้ในบริเวณแม่น้ำแควน้อยใกล้กับที่ตั้งของถ้ำละว้า นำมาเผาด้วยไฟในอุณหภูมิที่ต่ำระหว่าง 850 – 1,550 องศาเซลเซียส (นิคดา หงษ์วิวัฒน์, 2554, น.49) อย่างไรก็ตามการพบหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ ร่วมกับชิ้นส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืด และชิ้นส่วนโลงไม้ภายในถ้ำละว้าแสดงให้เห็นถึงการนำภาชนะดินเผามาใช้เป็นของอุทิศในพิธีกรรมความตายในยุคนั้น

1.2 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอย ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

การสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบหลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยจำนวน 1 ชิ้น สภาพโดยรวมของ หลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยได้รับความเสียหาย เกิดจากการกัดแทะของเม่น (Porcupine) ซึ่งเป็นสัตว์ที่อาศัยภายในถ้ำหินปูนจากการศึกษาหลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยที่พบภายใน ถ้ำละว้าทำให้ทราบว่า เป็นเปลือกหอยกาน้ำจืดในวงศ์ Unionidae โดยมีชื่อทางวิทยาศาสตร์ คือ Chamberlainia sp. (เอกลักษณ์ ยี่สาร, 2554, น.40) จังหวัดกาญจนบุรีพบแหล่งหอยกาน้ำจืด มากที่สุด ได้แก่ แม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแม่กลอง (ณิภาวัลย์ เนตร์เนรมิตดี, 2539, น.42) มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่อาศัยใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติเมื่อประสบปัญหาขาดแคลนอาหาร ประเภทเนื้อสัตว์จะนำหอยกาน้ำจืดมาบริโภคเป็นอาหารหลัก ส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืดซึ่งเป็น สิ่งที่เหลือจากการบริโภคมนุษย์จะนำไปประยุกต์เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องมือขุด เกล็ดปลา ช้อนตักอาหาร การพบหลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืดร่วมกับหลักฐานยุคก่อน ประวัติศาสตร์ อื่นๆ ภายในถ้ำละว้า เช่น เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนโลงไม้ แสดงให้เห็นการนำเปลือก หอยกาน้ำจืดมาใช้เป็นของอุทิศในพิธีกรรมความตายยุคก่อนประวัติศาสตร์

1.3 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลงไม้ ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

การสืบค้นหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอ ไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี พบหลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลงไม้จำนวน 1 ชิ้น สภาพโดยรวมของ หลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลงไม้ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้าได้รับความเสียหายแตกหักชำรุดซึ่งเกิดจาก การพังทลายของหินปูนภายในถ้ำรวมถึงถูกรบกวนจากสัตว์ฟันแทะ จากการศึกษาเนื้อไม้ของหลักฐาน ชิ้นส่วนโลงไม้พบว่ามนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์สร้างโลงไม้จากต้นประดู่ (Burma Padauk) ชื่อทาง วิทยาศาสตร์ คือ Pterocarpus macrocarpus ประเทศไทยพบต้นประดู่ได้ในป่าเบญจพรรณ (Mixed Deciduous Forest) ซึ่งเป็นสภาพป่าไม้ที่พบโดยรอบที่ตั้งของถ้ำละว้า พื้นผิวด้านนอกและด้านใน ของหลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลงไม้ที่พบ มีร่องรอยการถาก ตกแต่งด้วยเครื่องมือโลหะประเภทเหล็ก ที่มีลักษณะคล้ายสิ่วจึงสันนิษฐานได้ว่าหลักฐานชิ้นส่วนโลงไม้ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้าสร้างขึ้นใน ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในยุคโลหะ (Metal Age) หรือประมาณ 5,600–2,000 ปีมาแล้ว (ปรีชา กาญจนาคม, 2556, น.80) ในช่วงเวลาดังกล่าวมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์นำโลงไม้ไปเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรม ความตายโดยโลงไม้เป็นที่บรรจุโครงกระดูกมนุษย์ และเครื่องอุทิศต่าง ๆ เช่น ภาชนะดินเผา และ เปลือกหอยกาน้ำจืดมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์เชื่อว่าโลงไม้สามารถปกป้องสิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน ให้ปลอดภัยจากการรบกวนจากมนุษย์ และสัตว์ นอกจากนี้โลงไม้ยังเป็นแสดงถึงฐานะทางสังคมของ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์อีกด้วย กล่าวคือผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคม อาทิ หัวหน้าชุมชน ผู้นำ ทางจิตวิญญาณ กลุ่มคนเหล่านี้เมื่อเสียชีวิต จะได้รับการปลงศพที่แตกต่างจากบุคคลโดยทั่วไปด้วย

การนำกระดูกผู้เสียชีวิต และของอุทิศต่าง ๆ ไปบรรจุไว้ในโลงไม้เพื่อแสดงออกถึงการยกย่องและให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต

2. หลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่สะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

จากการศึกษาหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้าทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้

2.1 หลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้ จากการศึกษาเศษภาชนะดินเผาที่สำรวจพบภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ทราบว่าหลักฐานเศษภาชนะดินเผาสอดคล้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มประมาณ 5,600 - 5,000 ปี (สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, 2550, น.21) มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความสามารถในการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหาร และใช้เป็นแรงงาน ทำให้มีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในพื้นที่ราบใกล้เชิงเขาและแหล่งน้ำธรรมชาติ สภาพดินในพื้นที่ดังกล่าวมีสภาพเป็นดินเหนียวปนทราย จึงมีประสิทธิภาพในการประสานตัวของมวลดินที่ตีมนุษย์จึงนำดินเหนียวปนทรายไปเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตภาชนะดินเผา จากนั้นเป็นต้นมาภาชนะดินเผาได้รับความนิยมอย่างยิ่ง และถูกนำไปใช้งานอย่างแพร่หลายทั้งในด้านการเป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และใช้ในเชิงพิธีกรรม (ธนิช เลิศชาญฤทธ์, 2560, น.8) การพบหลักฐานเศษภาชนะดินเผา ลายเรขาคณิตรูปทรงสามเหลี่ยมด้านเท่านำไปสู่ข้อสันนิษฐานที่ว่า กลุ่มมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรม ระยะแรกเริ่มที่ดำรงชีวิตในบริเวณที่ราบเชิงเขาได้สังเกตลักษณะแนวภูเขาหินปูนที่มีรูปทรงสามเหลี่ยม เรียงต่อกันจึงออกแบบลายเรขาคณิตรูปสามเหลี่ยมด้านเท่าให้ปรากฏบนพื้นผิวภาชนะดินเผา

2.2 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืดสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้ จากการศึกษาชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืดที่สำรวจพบภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ทราบว่า หลักฐานชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืดสอดคล้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมนายพราน หรือประมาณ 27,000 - 5,000 ปี (กรมศิลปากร, 2556, น.127) มนุษย์ในช่วงนี้มีวิถีชีวิตในการดำรงชีพด้วยการล่าสัตว์ และแสวงหาของป่าตามธรรมชาติเพื่อนำมาเป็นอาหารวิถีชีวิตลักษณะดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมนายพรานต้องเร่ร่อนตามแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม เมื่อประสบปัญหาการขาดแคลนอาหารประเภทเนื้อสัตว์ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์แก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการนำหอยจากแหล่งน้ำจืดในธรรมชาติมาบริโภคเป็นอาหารหลัก (ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, 2521, น.86) เมื่อมีการพัฒนาจากสังคมนายพรานไปสู่สังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มตรงกับสมัยหินใหม่ ถึงยุคโลหะ หรือประมาณ 4,500 - 1,500 ปี (ชยันนันท บุษยรัตน์, 2554, น.30) มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในช่วงเวลา

ดังกล่าวมีวิถีชีวิตเช่นเดียวกับเกษตรกรในสมัยปัจจุบัน ความสามารถในการเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ เพื่อเป็นอาหารและใช้เป็นแรงงานส่งผลให้เกิดการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวรในพื้นที่ราบใกล้เชิงเขาและ แหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แอ่งน้ำ ลำห้วย ลำธาร คลอง และแม่น้ำ (กรภค สุทธิยะรักษ์, 2554, น.57) ในพื้นที่ดังกล่าวมนุษย์นำสัตว์น้ำประเภทหอยจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาบริโภคเป็นอาหารเช่นเดียวกับ สมัยสังคมนายพราน แต่จะนำเปลือกหอยซึ่งเป็นสิ่งที่เหลือจากบริโภคไปใช้ในพิธีกรรมความตาย ภายในถ้ำละว้าโดยเชื่อว่า เปลือกหอยกาน้ำจืดเป็นของอุทิศที่ผู้เสียชีวิตสามารถนำติดตัวไปใช้ใน ภพหน้า

2.3 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลหะสำริดสมัยก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้ จากการศึกษาชิ้นส่วนโลหะที่สำรวจพบภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ทราบว่า หลักฐานชิ้นส่วนโลหะสอดคล้องกับวิถีชีวิตเกษตรกรยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคม กสิกรรมระยะแรกเริ่มในสมัยเหล็ก หรือประมาณ 4,000 – 1,500 ปี (อัญชลี สันธูสอน และพรพรรณ หงสไกร, 2552, น.121) กล่าวคือมนุษย์ในช่วงนี้มีความสามารถในการนำโลหะประเภทเหล็กซึ่ง พบได้ตามธรรมชาติมาผลิตเป็นเครื่องมือทางการเกษตร เช่น จอบ เสียม และมีด นอกจากนี้ มนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้พัฒนาเครื่องมือโลหะสำหรับใช้ในงานไม้อีกด้วย จากการศึกษาหลักฐานประเภท ชิ้นส่วนโลหะที่พบภายในถ้ำละว้า ปรากฏร่องรอยการใช้เครื่องมือประเภทสว่านเหล็กถาก และสกัดตกแต่งพื้น ผิวโลหะไม่ให้ความเรียบ และใช้เครื่องมือโลหะดังกล่าวสกัดส่วนหัวของโลหะให้เป็นส่วนหัวของสัตว์ (วรวิธ สุวรรณฤทธิ์, 2543, น.27) ที่คล้ายวัวสัตว์ประเภทนี้มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อน ประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มโดยเป็นสัตว์แรงงานที่ส่งเสริมเกษตรกรรม (พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติบ้านเชียง, 2553, น.89) และวัวยังเป็นสัตว์พาหนะที่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ใช้ในการสัญจร การใช้ประโยชน์จากสัตว์ประเภทวัวเป็นสัตว์พาหนะส่งผลต่อแนวคิดโลกหลังความตายอย่างยิ่งโดย เชื่อว่า วัวจะนำพาวิญญาณของผู้เสียชีวิตเดินทางไปสู่ภพหน้า

3. ผลการศึกษาการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนตั้งแต่สมัยสังคมนายพราน และ ต่อเนื่องไปถึงสมัยสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มรายละเอียด ดังนี้

3.1 การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมนายพราน มี ดังนี้ สังคมนายพรานเป็นสังคมเริ่มแรกของมนุษย์ที่ปรากฏตั้งแต่สมัยหินเก่าถึงสมัยหินกลางซึ่งอยู่ใน ช่วง 400,000 – 4,500 ปี (ชัยนันท์ บุษยรัตน์, 2554, น.30) ผู้คนในยุคนี้มีวิถีชีวิตเร่ร่อนตระเวนล่าสัตว์ หาเก็บของป่าเพื่อนำมาเป็นอาหารการดำเนินชีวิต ลักษณะดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ไม่ตั้งถิ่นฐานถาวร ดังนั้น มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมนายพรานจึงเลือกใช้ถ้ำหินปูนเป็น สถานที่อยู่อาศัยชั่วคราว ทั้งนี้เพราะถ้ำหินปูนเป็นสถานที่ทางธรรมชาติที่มนุษย์ไม่ต้องดัดแปลงหรือ ปรับปรุงให้มีสภาพเหมาะสมต่อการอยู่อาศัย อีกทั้งถ้ำหินปูนมีความมั่นคงแข็งแรงสามารถใช้ป้องกัน

ภัยธรรมชาติได้ จึงสรุปได้ว่า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมนายพรานใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนในด้านการอยู่อาศัยเป็นสำคัญ

3.2 การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์สมัยสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่ม มีดังนี้ สังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มปรากฏเด่นชัดตั้งแต่สมัยหินใหม่ต่อเนื่องไปถึงยุคโลหะหรือประมาณ 4,500 - 2,600 ปี (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2548, น.110) มนุษย์ในยุคนี้มีความสามารถในการเพาะปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร รวมถึงเป็นแรงงานในการทำเกษตรกรรมวิถีชีวิตดังกล่าวส่งผลให้มนุษย์ตั้งถิ่นฐานถาวรในบริเวณที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำธรรมชาติ(กรมศิลปากร, 2561, น.15) แทนการใช้ถ้ำหินปูนเป็นที่อยู่อาศัยชั่วคราวดังที่ปรากฏในสังคมนายพรานจากพบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอย และชิ้นส่วนโลงไม้ ทำให้ทราบว่าถ้ำหินปูนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ (อพิสิทธิ์ อธิราชวรณ, 2549, น.12) เหมาะสมต่อการเป็นสถานที่ปลงศพ โดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือเป็นบุคคลในสังคมเดียวกันได้จัดพื้นที่สุสาน (Cemete Organnization) ขึ้นภายในถ้ำละว้าซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนในเชิงพิธีกรรมของกลุ่มคนในยุคก่อนประวัติศาสตร์

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จากหลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีประเด็นสำคัญ ที่นำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายใน ถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่า หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้าตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี มีดังนี้ เศษภาชนะดินเผา จำนวน 6 ชิ้น ได้แก่ เศษภาชนะดินเผาลายเรขาคณิต เศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ เศษภาชนะดินเผาลายลูกกลิ้งกดประทับ เศษภาชนะดินเผาผิวขัดมัน เศษภาชนะดินเผาชนิดมีก้นทรงกระบอก และเศษภาชนะดินเผาไม่มีลวดลาย การพบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืด และชิ้นส่วนโลงไม้

1.1 หลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาที่ปรากฏภายในถ้ำละว้าที่กล่าวในข้างต้นมีความสอดคล้องกับการวิจัยของ ธงชัย บุตรนุชิต (2523, น.64) เรื่องการสำรวจถ้ำที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์บริเวณ บ้านท่าโป๊ะ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้เสนอว่าการขุดค้นทางโบราณคดีถ้ำใหญ่ ในพื้นที่บ้านท่าโป๊ะ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้พบเศษภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ เศษภาชนะดินเผาเนื้อเรียบผิวขัดมันสีดำ

1.2 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยกาน้ำจืดที่พบภายในถ้ำละว้าสอดคล้องกับงานวิจัยของ ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์, (2522, น.81) ที่ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์กระดูกสัตว์และเปลือกหอยจากแหล่งขุดค้นถ้ำเขาทะลุ และถ้ำเม่น ต.บ้านเก่า จ.กาญจนบุรี ประจำปี 2520 ได้เสนอว่า

การสำรวจถ้ำละทุ และถ้ำเม่น พบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ประเภทเปลือกหอยขมน้ำจืดและหอยภูเขาขนาดเล็กมากที่สุด รองลงมาคือหอยกาบน้ำจืดที่นำมาจากแม่น้ำแควน้อย ดังที่กล่าวมานั้น ทำให้ทราบว่า แหล่งโบราณคดีถ้ำหินปูนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแควน้อยที่ปรากฏหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด มักเป็นที่ย่อยอาศัยของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสมัยหินกลาง และหินใหม่ตอนต้น หลักฐานที่ปรากฏในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่หลงเหลือจากกิจกรรมการบริโภคอาหาร และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

อย่างไรก็ตาม การค้นพบหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ ได้แก่ เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด ร่วมกับชิ้นส่วนโลงไม้ ภายในถ้ำละว่าสามารถยืนยันได้ว่าในสมัยโลหะมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ใช้ถ้ำละว่าเป็นสถานที่ฝังศพ โดยนำโลงไม้เข้ามาภายในถ้ำหินปูนแห่งนี้เพื่อใช้บรรจุโครงกระดูกของผู้เสียชีวิต และของอุทิศต่างๆ เช่น ภาชนะดินเผา เปลือกหอยกาบน้ำจืด ลักษณะของพิธีกรรมความตายที่กล่าวมานั้นสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องโลกหลังความตายที่มีอิทธิพลต่อสังคมของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำแควน้อย จังหวัดกาญจนบุรี

2. หลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว่า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรีที่สะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว่าสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ดังนี้

2.1 หลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาสะท้อนวิถีชีวิตเกษตรกรรมในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่ม กล่าวคือ ในสมัยหินใหม่ และยุคโลหะ มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตั้งถิ่นอาศัยถาวรในบริเวณที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำ เพื่อเพาะปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร ดินในพื้นที่ดังกล่าวเป็นดินเหนียวปนทราย จึงเหมาะสมต่อการไปใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตเป็นภาชนะดินเผา สอดคล้องกับ ภูริธร กำภู ณ อยุธยา (2518, น.17) ที่ทำการศึกษาเรื่อง ส่วนผสมเนื้อภาชนะดินเผา สมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ได้กล่าวว่า ดินที่นำมาผลิตเครื่องปั้นดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรีเป็นดินเหนียวที่มีส่วนประกอบของทรายเป็นจำนวนมาก ซึ่งเป็นดินธรรมชาติหรือเอิร์ธเอนแวร์ (Earthenware) ที่เป็นลักษณะเฉพาะในท้องถิ่น ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีวิถีชีวิตเกษตรกรรมในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มให้ความสำคัญกับถ้ำละว่า ในด้านการเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับประกอบพิธีกรรมฝังศพตามความเชื่อเกี่ยวกับโลกหลังความตาย โดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ จะนำภาชนะดินเผาที่สร้างอย่างประณีต เช่น ภาชนะดินเผาลายเชือกทาบ ภาชนะดินเผาผิวขัดมันภาชนะดินเผาลายลูกกลิ้งประทับ ภาชนะดินเผาลายเรขาคณิต และภาชนะดินเผาที่มีก้นทรงกระบอกมาใช้เป็นของอุทิศให้แก่ผู้ตายโดยนำไปบรรจุไว้ในโลงไม้ร่วมกับโครงกระดูก และเปลือกหอยกาบน้ำจืด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคภูมิ อยู่พูล (2542, น.33) เรื่อง การศึกษารูปแบบพิธีกรรมการฝังศพแหล่งโบราณคดีบ้านลุ่มลุ่ม ตำบลลุ่มลุ่ม อำเภอไทรโยค

จังหวัดกาญจนบุรี ได้เสนอว่า พิธีการฝังศพที่ปรากฏในแหล่งโบราณคดีบ้านลุ่มสุมมีความเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อในโลกหน้าส่งผลให้มีการฝังสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ภาชนะดินเผา เครื่องมือหิน ขวานหิน และ เครื่องประดับร่วมกับศพเพื่อให้ผู้ตายนำของอุทิศไปใช้ในโลกหน้า

2.2 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนเปลือกหอยกาบน้ำจืด สะท้อนวิถีชีวิตเกษตรกรรมในสังคม กสิกรรมระยะแรกเริ่ม ในสมัยหินใหม่ และยุคโลหะ มนุษย์ในช่วงเวลานี้ตั้งถิ่นอาศัยถาวรในบริเวณ ที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำ ทั้งนี้เพราะความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรน้ำเพื่อการทำเกษตร และเพื่อ การบริโภค อย่างไรก็ตาม แหล่งน้ำตามธรรมชาติอย่าง เช่น แม่น้ำแควน้อยในจังหวัดกาญจนบุรี ยัง มีความสำคัญในด้านการเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์อีกด้วย กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ประสบปัญหาด้านการเพาะปลูก หรือเกิดภาวะขาดแคลนอาหารประเภทเนื้อสัตว์ มนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์จะนำหอยจากแหล่งน้ำธรรมชาติมาบริโภคเป็นอาหารหลัก สอดคล้องงานวิจัย ของ ม.ล.สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2521, น.81) ที่ศึกษา เรื่อง การวิเคราะห์กระดูกสัตว์และเปลือกหอย จากแหล่งขุดค้น ถ้ำเขาทะลุ และถ้ำเม่น ตำบลบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ประจำปี พ.ศ. 2520 ได้ เสนอว่า กรณีที่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์นำหอยน้ำจืดมาบริโภคเป็นอาหารหลัก มักเกิดขึ้นในช่วง ที่ขาดแคลนอาหารประเภทเนื้อสัตว์เนื่องจากการล่าสัตว์ ได้น้อย ผลการวิจัยทำให้ทราบว่ามนุษย์ ยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่มีวิถีชีวิตเกษตรกรรมในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มอาจนำหอยกาบน้ำจืดซึ่งเป็น สิ่งที่เหลือจากการบริโภคไปประยุกต์เป็นเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น เครื่องมือขุดเกล็ดปลา ช้อน ตักอาหาร ดังนั้นเมื่อมีการประกอบพิธีกรรมความตายภายในถ้ำละว้า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จึง นำเปลือกหอยไปใช้เป็นของอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิตโดยมุ่งหวังให้ผู้เสียชีวิตนำเปลือกหอยไปเป็นเครื่องใช้ ยังภพหน้าซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับ เอกลักษณ์ ยี่สาร (2542, น.51) ที่ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ กระดูกคน กระดูกสัตว์และเปลือกหอยที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดี ที่แหล่งโบราณคดีบ้านลุ่มสุม อำเภอบางไทร จังหวัดกาญจนบุรี ในปีพุทธศักราช 2541 ได้เสนอแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านโบราณคดี สมัยก่อนประวัติศาสตร์ว่า แหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลักฐานกระดูกสัตว์ที่พบใน การขุดค้นมาเป็นสัตว์ที่มนุษย์นำมาใช้เป็นอาหารมากที่สุด รองลงมาเป็นการใช้ประโยชน์จาก กระดูกสัตว์เพื่อมาทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ บางครั้งใช้เป็นส่วนประกอบของพิธีกรรมในยุคก่อน ประวัติศาสตร์

2.3 หลักฐานประเภทชิ้นส่วนโลหะที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า สะท้อนวิถีชีวิตเกษตรกรรมใน สังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มในยุคโลหะมนุษย์ในช่วงเวลาดังกล่าวสามารถนำแร่โลหะจากธรรมชาติ เช่น ทองแดง ตะกั่ว และเหล็ก มาพัฒนาเป็นเครื่องมือทางการเกษตร และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาลักษณะชิ้นส่วนโลหะพบว่า พื้นผิวของหลักฐานโลหะมีร่องรอยการใช้เครื่องมือเหล็ก มีคมลักษณะคล้ายสิ่วสักรัดตกแต่งเนื้อไม้เพื่อให้เกิดความเรียบ สอดคล้องกับ สุรพล นาถะพินธุ (2519, น.37) ที่ศึกษาเรื่อง เครื่องมือเหล็กสมัยก่อนประวัติศาสตร์จากบ้านดอนตาเพชร ได้กล่าวถึงหลักฐาน

ที่ปรากฏ ณ แหล่งโบราณคดี ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ถ้ำองบะ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ โลงไม้ที่ขุดจากต้นไม้มั้งต้น และเครื่องมือเหล็ก เช่น สิว ขวาน สันนิษฐานได้ว่าเป็นเครื่องมือสำหรับงานไม้ ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า หลักฐานชิ้นส่วนโลงไม้ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้ามีการแกะสลักส่วนหัวของโลงไม้ให้คล้ายคลึงกับหัวของวัว สัตว์ประเภทดังกล่าวมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มในด้านการเป็นสัตว์แรงงานส่งเสริมการทำเกษตรกรรมและการใช้วัวเป็นสัตว์พาหนะที่ใช้ในการสัญจรการใช้ประโยชน์จากสัตว์ประเภทวัวอย่างหลังส่งผลต่อแนวคิดโลกหลังความตายโดยเชื่อว่าวัวเป็นสัตว์พาหนะที่นำพาวิญญาณของผู้เสียชีวิตเดินทางไปสู่ภพหน้า นอกจากนี้การแกะสลักส่วนหัวของโลงไม้เป็นหัวของวัวยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตหลังความตาย โดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์เชื่อว่าวัวเป็นสัตว์พาหนะที่นำพาขวัญมาสถิตย์ร่างผู้ตายให้ฟื้นคืนชีวิตอีกครั้ง

3. หลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ที่สะท้อนการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์

3.1 การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์สามารถจำแนกตามสภาพสังคมของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ดังนี้ การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนในสังคมนายพรานสืบเนื่องมาจากมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมดังกล่าวมีวิถีชีวิตเร่ร่อนเพื่อแสวงหาแหล่งอาหารส่งผลให้มีการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนเพื่อการอยู่อาศัยเพียงชั่วคราวโดยเลือกถ้ำที่ความแข็งแรงปลอดภัยจากสัตว์ร้าย มีอากาศและแสงสว่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ รวมถึงมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติในบริเวณใกล้เคียง สอดคล้องกับ ธงชัย บุตรนุชิต (2523, น.64) ที่ศึกษาเรื่อง การสำรวจถ้ำที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์บริเวณ บ้านท่าโป๊ะ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้กล่าวถึงลักษณะของถ้ำที่มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ใช้เป็นที่อยู่อาศัยต้องเอื้อต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ เช่น ใกล้เคียงกับแหล่งน้ำธรรมชาติ อากาศถ่ายเทได้สะดวก และปลอดภัยจากสัตว์ร้าย

3.2 การใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนในช่วงสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มนั้นเกี่ยวข้องกัพิธีกรรมความตายเป็นสำคัญกล่าวคือ ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่มนั้นมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ได้อพยพจากพื้นที่สูงมาตั้งถิ่นที่อยู่ถาวรในบริเวณที่ราบเชิงเขาใกล้แหล่งน้ำการใช้ถ้ำหินปูนเพื่อการอยู่อาศัยจึงลดความสำคัญลงไปด้วยสาเหตุดังกล่าว อย่างไรก็ตาม มนุษย์ในสังคมกสิกรรมระยะแรกเริ่ม เชื่อว่าถ้ำหินปูนเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ เมื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาพิจารณาพร้อมกับหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่ปรากฏภายในถ้ำละว้า เช่น เศษภาชนะดินเผา ชิ้นส่วนเปลือกหอย และชิ้นส่วนโลงไม้ จึงทำให้ทราบว่า มนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์ในสังคมกสิกรรมใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนในด้านการเป็นสถานที่ปลงศพ สอดคล้องกับ รัศมี ชูทรงเดช (2557, น.83) ที่ศึกษาเรื่อง งานช่างฝีมือในยุคเหล็กของวัฒนธรรมโลงไม้บนพื้นที่สูงใน อำเภอปางมะผ้าจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้กล่าวถึงรูปแบบ

การตั้งถิ่นฐานของผู้คนในวัฒนธรรมโลงไม้ เมื่อเปรียบเทียบกับแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยในภาคเหนือ พบว่าส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานบริเวณที่ราบริมแม่น้ำที่ราบหุบเขา สันเขา เป็นต้น ส่วนพื้นที่ภายในถ้ำ และเพิงผาไม่ได้เป็นที่อยู่อาศัยถาวรแต่ใช้เป็นที่พักพิงและประกอบพิธีกรรมทางสังคม

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรศึกษารูปแบบพิธีกรรมทางสังคมของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์จากหลักฐานสำรวจพบภายในถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
2. ควรศึกษาวิถีชีวิต และการใช้ประโยชน์จากถ้ำหินปูนโดยมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์จากหลักฐานที่ปรากฏภายในถ้ำหินปูนลุ่มแม่น้ำแควน้อย อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี
3. ควรนำข้อมูลจากการวิจัยไปพัฒนาคู่มือผู้เล่าเรื่องแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ ถ้ำละว้า ตำบลวังกระแจะ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

บรรณานุกรม

- กรมทรัพยากรธรณี. (2567). คู่มือเรียนรู้แหล่งมรดกธรณี ระบบถ้ำละว้า จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับตามรอยดินแดนมหัศจรรย์ เลิศล้ำประติมากรรมถ้ำน้อยใหญ่. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จี.พี.พี เซ็นเตอร์ 2019 จำกัด.
- กรรณิ์ สุทธิรักษ์. (2554). การวิเคราะห์ตัวอย่างเปลือกหอยที่ได้จากการขุดค้นที่ถ้ำหมอบเขียว จังหวัดกระบี่ 2551. รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคลศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กรมศิลปากร. (2552). ฐานข้อมูลโบราณคดีใน “วัฒนธรรมบ้านเก่า”. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน จำกัดศูนย์ฟิล์ม.
- กรมศิลปากร. (2556). โบราณคดีของสังคมาเกษตรกรรมจากบ้านเก่าถึงหนองราชวัตร. ปราจีนบุรี : กราฟิคคิต์ไซน์ และการพิมพ์ จำกัด.
- กรมศิลปากร. (2561). จากบ้านสู่เมือง : รัฐแรกเริ่มบนแผ่นดินไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์ การพิมพ์ (1977) จำกัด.
- กรมศิลปากร. (2565). วัฒนธรรมบ้านเก่า. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- ชัยนันท์ บุษยรัตน์. (2554). การสำรวจแหล่งภาพเขียนสีบนผนังหินสมัยก่อนประวัติศาสตร์เขาวังกลา. ค้นเมื่อ 24 มิถุนายน 2564, จาก https://www.finearts.go.th/storage/contents/detail_file/V0lb6b3DMgfi7LoOTpSyNnNTEcWL5ccT5Vnxouey.pdf.
- ณิภาวัลย์ เนตร์เนรมิตรดี. (2539). ผลของความหนาแน่นและระดับความลึกต่ออัตราการเจริญเติบโตของหอยมุกน้ำจืด (*Chamberlainia hainesiana*(Lea,1856)) บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนวชิราลงกรณ์ จังหวัดกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ธงชัย บุตรนุชิต. (2523). การสำรวจถ้ำที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์บริเวณ บ้านท่าโป๊ะ ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ธนิก เลิศชาญฤทธิ. (2560). ภาชนะดินเผายุคก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- นิดดา หงษ์วิวัฒน์. (2554). เครื่องปั้นดินเผา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์แสงแดด จำกัด.
- ปรีชา กาญจนาคม. (2556). โบราณคดีเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร. โอ.เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง. (2553). นำชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ บ้านเชียง. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

- ภาคภูมิ อยู่พูล. (2542). การศึกษารูปแบบพิธีกรรมการฝังศพ แหล่งโบราณคดีบ้านลุ่มสุม ตำบลลุ่มสุม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภูริธร กำภู ณ อยุธยา. (2518). ส่วนผสมเนื้อภาชนะดินเผา สมัยหินใหม่ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- รัศมี ชูทรงเดช. (2557). วัฒนธรรมโลงไม้ งานช่างฝีมือยุคเหล็ก พื้นที่สูงในอำเภอบางมะผ้า. วารสารดำรงวิชาการ, 13(1), น. 28.
- วรวิฑูรย์ สุวรรณฤทธิ์. (2543). ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร. โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2548). เหล็ก โลหปฏิวัติ เมื่อ 2500 ปีมาแล้ว. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. (2550). มรดกวัฒนธรรมบ้านเชียง. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ดอกเบญจ.
- สุรพล นาถะพินธุ. (2519). เครื่องมือเหล็กสมัยก่อนประวัติศาสตร์จากบ้านดอนตาเพชร. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุรสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (ม.ล.). (2521). การวิเคราะห์กระดูกสัตว์และเปลือกหอย จากแหล่งขุดค้นถ้ำเขาทะลุและถ้ำแม่ต. บ้านเก่า จ. กาญจนบุรี ประจำปี 2520. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อพิสิทธิ์ ธีระจารุวรรณ. (2549). รูปเขียนดึกดำบรรพ์สุวรรณภูมิ 3000 ปีมาแล้วต้นแบบงานช่างเขียนปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน).
- อัญชลี สีนุชสอน และพรพรรณ หงส์ไกร. (2552). คนก่อนประวัติศาสตร์บนแผ่นดินไทย. กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นส์ จำกัด.
- เอกลักษณ์ ยี่สาร. (2554). การวิเคราะห์กระดูกคน กระดูกสัตว์และเปลือกหอยที่ได้จากการขุดค้นทางโบราณคดีที่แหล่งโบราณคดีบ้านลุ่มสุม อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ในปีพุทธศักราช 2541. รายงานการศึกษาเฉพาะบุคคลศิลปศาสตรบัณฑิต (โบราณคดี) สาขาวิชาโบราณคดี คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.